

de grote televisie en de kleine

(een aflevering van een tragi-komisch vervolgverhaal, voorlopig zonder einde in het verschiet)

johan van heddegem

Het feit dat minister VAN AAL van Franse cultuur het licht op groen heeft gezet voor een vijftal (later 12) experimenten met lokale kabeltelevisie, was voor de B.R.T.-televisie-nieuwsdienst aanleiding om, in de rubriek «Wetstraat» na het tweede televisiejournaal, op 8 maart 1976 een vraaggesprek uit te zenden van JAN CEULEERS met V.U.B.-professor en jurist dr. J. CORBET.

Zonder uit dit ene interview al te ver-strekkende conclusies te willen trekken, is de hele aanpak die eruit bleek toch wel symptomatisch voor de houding van de B.R.T. — die we bij deze gelegenheid wat ongenueanceerd als een eensgezind en homogeen instituut willen beschouwen — tegenover het fenomeen van de «kleine televisie».

Ook bij vroegere gelegenheden konden we reeds ervaren hoe B.R.T.-functionarissen van hoog tot laag — zowel de directeur-generaal, journalisten van de nieuwsdienst als een toevallige losse medewerker — alleen al op de woorden «lokale televisie» reageren met een houding die varieert van agressieve spot tot denigrerend misprijzen. Net alsof de lokale televisie een bedreiging voor het monopolie van de nationale omroep zou betekenen; alsof de B.R.T. zelf wel kan en zal uitmaken in hoeverre zij zal regionaliseren om op die manier lokale televisie overbodig te maken; zonder rekening te (willen) houden met het feit dat experimenten in het Buitenland — en wel die experimenten die voldoende oog hadden voor de eigenheid van lokale televisie om er geen verkleinde versie van omroepetelevisie van te willen maken — hebben aangetoond hoezeer lokale televisie heel andere, nieuwe functies kan vervullen dan de nationale omroep en dus geen aanslag op kijkdichtheid- en waarderingscijfer van B.R.T.-programma's hoeft te betekenen; zonder in te willen zien dat consumptie van omroepetelevisie iets fundamenteel anders is dan het mee-producen van lokale programma's; daarbij voortdurend de nadruk leggend op de eis van kwaliteit en professioneel niveau van de produkten terwijl bij lokale televisie niet het produkt van belang is maar wel het (socio-culturele) proces waarbinnen dat produkt tot stand komt en een eigen rol speelt.

Terug naar het interview met Prof. CORBET.

Waarom koos de B.R.T. een jurist om over dit onderwerp geïnterviewd te worden? (met deze vraag wil ik geens-

zins afbreuk doen aan de deskundige en belangwekkende manier waarop Prof. CORBET, hier en elders, juridische aspecten van lokale televisie behandelt). Beschouwt de B.R.T. lokale televisie als een louter of toch minstens in hoofdzaak juridische kwestie? Welke is de relevante vraag: «Is lokale televisie wettelijk?» of «Kan lokale televisie een voldoende reden zijn om de wet te veranderen?» CEULEERS, zelf doctor in de rechten, was er in ieder geval op uit om Prof. CORBET, tot drie maal toe, te laten zeggen dat de mensen die aan lokale televisie doen zich, ondanks ministeriële toelating, in de illegaliteit plaatsen. Aan de opmerking van Prof. CORBET dat het Koninklijk Besluit van 24 december 1966 over de distributie van omroepuitzendingen in de woning van derden een aantal voorbijgestreefde bepalingen bevat, werd door CEULEERS stilzwijgend voorbijgegaan.

De mening van andere deskundigen of betrokkenen—sociologen, communicatiewetenschappers, sociaal-pedagogen, de werkers in het veld — wordt door de B.R.T. niet interessant genoeg bevonden om ze naast die van de jurist aan bod te laten komen.

Tijdens het vraaggesprek werd voortdurend de indruk gewekt dat de kabeldistributiemaatschappijen zelf de lokale programma's zouden gaan verzorgen. Hierdoor ontstond een permanente begripsverwarring tussen de kabel-distributeur als verzorger van de technische infrastructuur, het kanaal langs waar de programma's doorgegeven worden, en de groepen die, onder welk juridisch statuut ook maar duidelijk te scheiden en onderscheiden van de distributiemaatschappijen, de eigenlijke zenders van de lokale programma's vormen, en die niet noodzakelijk met de op direct (dorps-) politiek profijt beluste gemeentebesturen of intercommunales hoeven samen te vallen. De B.R.T.-programma's worden toch ook niet gemaakt door de R.T.T. die voor de straalverbindingen zorgt, of door de producenten en leveranciers van productie- en zendapparatuur, en al evenmin — de B.R.T. zelf zou wel de laatste zijn om dit toe te geven — door de nationale regering of parlement.

Prof. CORBET deed toch even een poging om zender en kanaal te onderscheiden toen hij verwees naar de mogelijkheid dat «de kabelmaatschappijen een kanaal ter beschikking zouden stellen» maar liet niet na daar in de-

zelfde adem aan toe te voegen dat dit «uiteraard tegen betaling» zou gebeuren. Waarom «tegen betaling»? Er zijn op alle netten kanalen vrij, of toch minstens momenten op reeds gebruikte kanalen op een voor lokale uitzendingen geschikte dag en tijd, die zonder extra kosten voor lokale televisie gebruikt kunnen worden (de kosten voor aankoop en exploitatie van productieapparatuur laten we hier buiten beschouwing). Of zitten de kabeldistributie-maatschappijen zo diep in de rode cijfers dat zij dringend uit lokale televisie klinkende munt willen slaan?

In de «hyperkapitalistische» Verenigde Staten van Amerika bleek het in ieder geval economisch mogelijk en politiek haalbaar aan de kabelnetexploitanten als voorwaarde voor het krijgen van een concessie op te leggen dat zij drie kanalen vrij moeten houden waarvan zij er een, het «public access» kanaal, permanent en gratis ter beschikking moeten stellen van lokale televisie.

Gezien de hiervoor geschetste verwarring tussen zender en kanaal is het niet verwonderlijk dat Prof. CORBET op een vraag van CEULEERS: «Kunnen de distributiemaatschappijen die geen toelating kregen om aan lokale televisie te doen, de regering niet voor de rechtbank dagen?» geen zinnig antwoord wist te geven. De vraag zelf heeft namelijk geen enkele zin.

Zoals ook de vragen over het probleem van de auteursrechten bij lokale televisie geen zin hadden. Sommige mensen denken graag aan een lokaal kanaal als aan een doorgeefluik voor het lokaal programmeren van elders, centraal geproduceerde en gerealiseerde software waarbij voor het overnemen van de programma's inderdaad auteursrechten geïnd kunnen worden. Bij echt lokale productie en realisatie stelt dit probleem zich helemaal niet. Blijft de vraag waarom de B.R.T. zich zo druk maakt over lokale televisie; waarom JAN CEULEERS alleen vragen stelde over negatieve aspecten en niet over positieve mogelijkheden van lokale. Terloops weze hier opgemerkt dat de B.R.T. in deze kwestie tegelijk, in eigen ogen althans, betrokken partij en verslaggever, medebepaler van de publieke opinie is.

Natuurlijk kan de houding van de nationale — al dan niet geregionaliseerde — omroep tegenover de lokale televisie

gezien worden als een symptoom van het stilaan klassiek wordend conflict tussen groot- en kleinschaligheid.

Maar de houding van de B.R.T. laat vermoeden dat de nationale omroep vreest door lokale televisie tot in zijn fundamenten aangetast te worden. Vanwaar dit David-en-Goliath syndroom? Een mogelijke verklaring kan liggen in het principe zelf van lokale televisie die immers pretendeert passieve consumenten tot creatieve producenten om te turnen. Het lijkt er op dat de televisieprofessionals vrezen dat diegenen onder hun kijkpubliek die ooit zelf — het weze dan kleine — televisie geproduceerd en gerealiseerd hebben in die mate een inzicht kunnen verwerven in de geheimen van het televisiemaken dat zij voortaan met een nieuw, kritisch oog naar de produkten van de nationale omroep zullen kijken. Dit zou een terzelfdertijd erg vleiende en kortzichtige houding zijn: vleiend omdat zij impliceert dat de B.R.T. een van de doelstellingen van lokale televisie, over de realiseerbaarheid waarvan zelfs de meest fanatieke supporters van deze lokale televisie zelf nog heel wat twijfels koesteren, als een vaststaand gegeven beschouwt. Kortzichtig omdat kritische waardering vanwege iemand die zelf ooit aan de andere kant van de camera aan den lijve ervaren heeft wat televisiemaken betekent en die dus met enige kennis van zaken over kwaliteit en tekortkomingen van programma's kan oordelen, aan de programmamakers een stimulerende respons kan bieden.

P.S. Uit een editoriaal van Piet VAN BRABANT in het «Laatste Nieuws» van woensdag 10 maart 1976, onder de titel «T.V.-paddestoelen», blijkt dat niet alleen de nationale eenheidsomroep maar ook de promotoren van een verzuild omroepbestel iets tegen lokale televisie hebben. Ook deze houding geeft geen blijk van een diep inzicht in de mogelijke functieverdeling tussen nationale, verzuilde en lokale omroep die niet als concurrentieel maar als complementair, op verschillende niveaus en met uiteenlopende doelstellingen, moeten kunnen opereren.